

Līku ločiem gar upes malu

Mūspusē nav daudz jātāsta un jāpārliecina par to, ka **Viesatas upesloki** ir viena no skaistākajām pārgājēju takām Latvijā un ka baudīt to iespējams dažādos gadalajos – gan pavasara plaukumā, gan arī pavisam rudenīgos laikapstākļos. Tomēr citiem tas arvien mēdz būt atklājums. Tā pagājušās nedēļas nogalē, spītējot neatlaidīgai lietus plikšķēšanai, pulciņš jaunatklājēju devās Latvijas Dabas fonda organizētā pārgājienā. Un pat tiem, kas šajā takās jau ne reizi vien pabijuši, pasākums tomēr bija atklājumu pilns, jo šī gājiena pievienotā vērtība – iespēja uz klausīt un uzdot jautājumus zinošam dabas ekspertam.

Labie un sliktie piemēri

Šīs reizes eksperte – novadniece **Agnese Priede**, kas, kā pati stāsta, ir *ģeogrāfs* (ieguvusi maģistra grādu vides zinātnē un doktora grādu dabas ģeogrāfijā), taču dzīvē vairāk sasaistījusies ar vides aizsardzības jautājumiem un “botānikas ievirzi”. Savukārt tieši Viesata vienā no Dabas fonda rīkotajām Ainavu tūrēm izvēlēta tādēļ, lai parādītu, kādas upītes un to apkārtnē var un varētu būt, ja tām ļauj plūst pēc iespējas dabiskāk. Kaut arī reizēm esot ieteicams doties apskatīt arī sliktos piemērus – lai būtu, ar ko salīdzināt, pārgājiena ievadā uzsvēra fonda pārstāvji

Patī Viesata, kas iztek no Remtes ezera un vēlāk ieplūst Abavā, protams, ne jau visā tās garumā (kopumā – 41 kilometrs) ir tik glezna un likumota. Arī tā, īpaši savā sākuma posmā, ir piedzīvojuši kādreiz tik bieži piekopto iztaisnošanu. Savukārt šo cauri mežam likumojošo posmu, laika gaitā izdevies saglabāt, ļoti

Ziemas sezonā Spuņņakmenim vairs nav pieliktās kāpnītes, lai fotografēties gribētāji paši neieveļas upē

iespējams, veiksmīgu sakritību dēļ. Intensīvu mežizstrādi tiešā upes tuvumā gan jau patraucējuši vietām tiešām stāvie upes krasti, kā arī tas, ka apņēmīgi cilvēki, kas apvienojušies biedrībā «Viesatu upesloki», jau pirms gadiem 15 te – VAS «Latvijas valsts meži» teritorijā – izveidoja un iekārtoja dabas taku. Un, lai arī īpašāk sargājami, kā zināja stāstīt A. Priede, ir vien kādi padsmi procenti no šīs plašās teritorijas, tomēr pastāvot tāda vienošanās, ka te ar mežsaimniecību darbošoties pēc iespējas saudzīgāk.

Rindinās stādītais

Kaut bieži tiek apgalvots, ka Latvija ir teju vai mežiem pārbagāta, tomēr nedrīkst neņemt vērā to, kādi tieši šie meži ir. Piemēram, tā saukto veco vai dabiski boreālo mežu, kas var lepoties ar bioloģisko daudzveidību, pie mums ir tiešām maz (0,5 % no Latvijas teritori-

Agnese Priede

jas), un tie paši – fragmentēti un strauji iet mazumā. Un, lai arī Viesatu upes krastos atradīšies arī pa kādai simtgadīgai eglei, kurai savā laikā atļauts turpināt augt, un izmēros, gadskaitļos iespaidīgas priedes, kopumā tas tāpat ir kādā laikā stādīts mežs. Par to parasti

Apmēra potenciālo dižegli

var pārliecināties, apskatot mežu rūpīgāk un ar kritisku aci. Proti, dabiski tajā neaugs tik daudz vienas sugas un vecuma koku, kur nu vēl glītās rindiņas. Tas ir drošs apliecinājums tam, ka kāds tās rindiņas kaut kad te ir arī veidojis.

Līdzīgi procesi – mežizstrāde un meža stādīšana – arī tagad noris mazliet attālākās zonās no pašas upes. Piemēram, var redzēt salīdzinoši nesen stādītas priedes. Te gan, zināja stāstīt A. Priede, cenšas atstāt arī pa kādam vecam vai nokritušam kokam, kas

ļoti svarīgi elementi jau minētajai bioloģiskajai daudzveidībai. Tāpat mežsaimniecības nozarē kopumā tiek runāts par to, ka vienlaidus stādījumi, piemēram, tādas kā egļu plantācijas, varbūt nav tas labākais risinājums. Arī Skandināvijā, kur pagājušajā gadsimtā pat bijis periods, kad, piemēram, stādītā skuju koku platībā lapu kokus, īpaši bērzu, pat indējuši kā nezāles. Bet šobrīd tas skats un saimniekošana ieguvusi atkal citu virzienu, zina stāstīt A. Priede.

Līku ločiem gar upes malu

9. lpp.

Atrāpoja no Skandināvijas

Ja par Skandināviju, tad tieši no turienes pie mums pirms aptuveni 10 000 gadiem līdz ar ledāju šūķšanu "atrāpojuši" laukakmeņi. To skaitā arī Viesatas upes dižākais akmeņš – Spuņņakmens, kas virs ūdens pacēlies aptuveni trīs metru augstumā. Tā nosaukumā, ļoti iespējams, ir atsauce uz visparastāko spundi, un tas savukārt saistīts ar tradicionālo teikumu, kur lieli akmeņi – paša velna izmētāti, lai mēģinātu nospundēt vienu vai otru ūdenstilpni. Pašai upei, kas arī veidojusies aptuveni ap to pašu laiku – ledāju lielās kušanas laikā, – tālākai tā ripināšanai spēka jeb straumes nav bijis pietiekami. Un ne tik izmēros iespaidīgi, bet līdzīgi akmeņi izmētāti arī tālāk pa upi. Daudzas pazīmes apliecina to, ka Viesata ir jaunāka upe nekā,

piemēram, Abava, kuras senleja savukārt ir apliecinājums tam, ka ūdeņi te plūduši vēl pirms ledāju atkāpšanās. Kā skaidro A. Priede, šādām upju ielejām ir raksturīgas, piemēram, terases – kā tādas milzu kāpnēs milzu kāpējiem.

Upe sākas vannasistabā

Vēl mazliet par pašu upi. Tur, kur tā met savus dabiskos likumus, atrodot sev vienkāršāko plūduma ceļu, tie iegūst nosaukumu meandrs. Likumam pretējā pusē ierasti veidojas sanesumi jeb sēres, bet erozija jeb augsnes drupināšana visaktīvāk noris pašā likumā, ko der ņemt vērā, piemēram, būvējot mājas upes krastos vai to palienēs. Pretējā gadījumā, neņemot vērā šos dabiskos procesus, var gadīties un gadās, ka namiņi "aizplūst jūriņā". Savukārt tad, kad upei "apnik" likumos un tā atkal aizplūst pa taisno, izveidojas tā sauktās vecupes – arī ar savu īpašo floru un faunu.

Upēm un visai ekosistēmai, kas

Stāsts par upes likumiem jeb meandriem

veidojas ap to, protams, nepatīk un pat kaitē dažādi pārveidojumi, tāpat kā aktīva saimnieciskā darbība tās tuvumā. Piemēram, izcirtumi krastu eroziju mēdz tikai veicināt. Taču nevajag pat būt tiešā tās tuvumā, lai radītu negatīvu ietekmi. Kā skaidro A. Priede, tas nav pārspilēti, ka upes "sākas" mūsu vannasistabās. Jo vairāk un *nigrāku* ķīmiju lietojam, jo lielākā koncentrācijā tā nonāk ūdeņos, upes ieskaitot, un vēlāk – arī jūrā.

Nākamās tūres – atkal pavasarī

Kautrīgi jāatzīst, ka līdz pašam noslēgumam šajā tūrē nepalikām, kaut tad vēl varēja turpat mežā baudīt meditatīvās hangas spēli, ko no Česim bija vedis šī instrumenta pavēlnieks **Mārcis Palsiņš**. Toties paspējām piedalīties ko-

ku apmērīšanā, ticot un cerot, ka izdevās iezīmēt Viesatu upes krastos arī kādu jaunu dižkoku.

Ainavu tūres šī sezona šobrīd ir noslēgusies un kopā interesentus atkal aicinās kaut kad pavasarī. Jāseko līdzī fondu aktualitātēm! Bet jāpiebilst, ka šis pasākums ir tikai viena neliela daļa no tā kopuma, kas tiek darīta projekta «Latvijas upju baseinu apsaimniekošanas plānu ieviešana laba virszemes ūdeņu stāvokļa sasniegšanai» (saīsināti – LIFE GoodWater IP) ietvaros. Neskaitot Latvijas Dabas aizsardzības fondu, tajā iesaistījušās vēl 19 organizācijas. Mērķis ir ilgtermiņā uzlabot ūdens ekoloģisko kvalitāti riska ūdensobjektos, ieviešot dažādus inovatīvus apsaimniekošanas un pārvaldības pasākumus. Projekta aktivitātes tiek ieviestas trīs ezeros – Saukas, Lubānā un Papes ezerā, kā arī sešās upēs – Agē, Mergupē, Aucē, Zaņā un Ēdā, un arī Sločenē. Tādēļ, protams, par to turpināsim rakstīt arī mēs.

LIENA TRĒDE

FOTO - Kaspars Teļāns

Uzstājas Mārcis Palsiņš

Life Good Water IP

Integrētais projekts "Latvijas upju baseinu apsaimniekošanas plānu ieviešana laba virszemes ūdens stāvokļa sasniegšanai" projekta numurs LIFE18 IPE /LV/000014 (LIFE GOODWATER IP) tiek īstenots ar Eiropas Savienības vides un klimata programmas LIFE un Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas finansiālu atbalstu. Rakstā paustā informācija atspoguļo tikai LIFE GoodWater IP partneru viedokli, un Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildģagentūra (CINEA) neatbild par to, kā tiek izmantota šeit paustā informācija.